

Nanoskope, ohnisko třetí kultury

Praha, Metro, Metronano, 2. 6. – 15. 6.; Dox, Doxnano, 5. 6. – 9. 7.; Ústav makromolekulární chemie AV ČR, Makronano, 13. 7. – 30. 8.; ČVUT, ČVUTnano, 5. 6. – 30. 8.; Pardubice, Eastnano, 23. 9. – 30. 11.; Hradec Králové, 23. 9. – 30. 10.

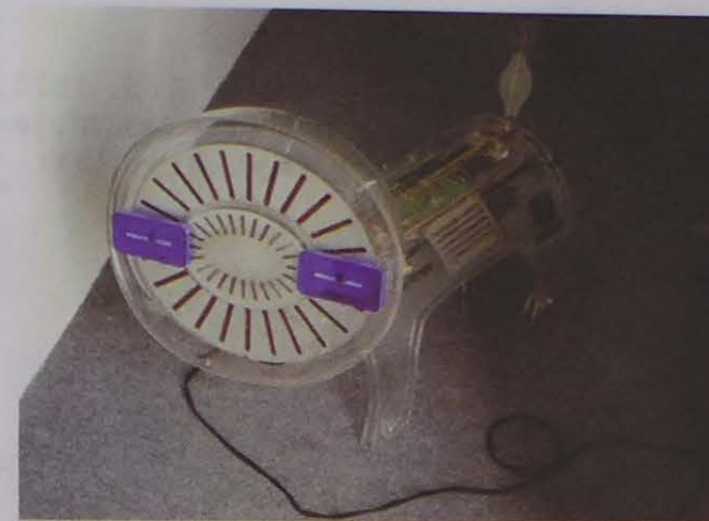
Dlouhodobý mezioborový projekt, propojující umění, vědu a technologie – Nanoskop, organizovaný kurátorkou Alexandrou Prokopovou a uskupením Tesla, se datuje na počátek dubna roku 2008. Jeho celoroční součástí byl bohatý program – semináře a workshopy, návštěva špičkových českých firem a institucí zabývajících se nanotechnologiemi, jako jsou: Fakulta textilní Technické univerzity v Liberci, Fakulta chemicko-technologická Univerzity Pardubice, ČVUT Praha, AV ČR Praha, společnost Elmarco, Synpo, Rokospol, Optaglio, Mikro.

Z některých těchto setkání vznikla užší spolupráce umělců s vědci. Projekt je unikátní hned z několika důvodů. Vybočuje tím, že není, jak tvrdí jeho iniciátoři, tradičně výtvarný: „Nanoskop je edukativní konfrontací vědy a umění.“ Takzvaná třetí kultura. K účasti bylo pozváno 35 zahraničních a českých umělců. Z jejich spojení s vědci vzešlo mnoho nečekaných děl, která byla nebo teprve budou prezentována na výstavách Nanoskopu v Praze, ale i v dalších městech České republiky v průběhu celého letošního roku. Jednou z hlavních priorit akce je informovat o nanotechnologiích, které představují vědecko-technologickou revoluci 21. století. Fenomén nano nacházíme v dimenzi (10^{-9}), je to úžasný neprobádaný svět, který otřásá dosud pevnými základy toho našeho. Nanotechnologie mají obrovský potenciál, jsou aplikovatelné na všechny oblasti vědy a techniky, mohly by vyřešit otázky obnovitelných zdrojů, slibují úžasné možnosti v oblasti medicíny, například při léčbě nádorových onemocnění či kloubních náhrad. Dalším důležitým aspektem je, že se výstavy Nanoskopu

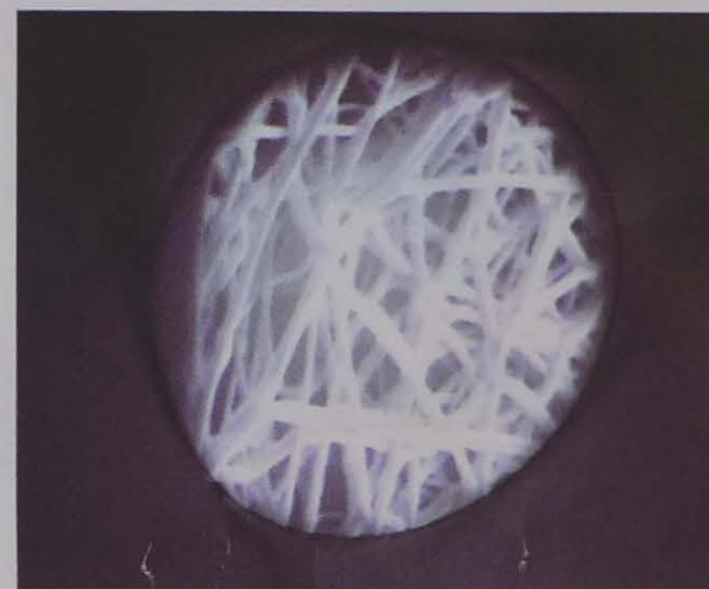
záměrně odehrávají v souvislosti s významnými událostmi ve světě exaktních věd, kterých je letos plánováno hned několik. Fantastický nanosvět je předmětem dohadů a zkoumání. Zatím je zkoumanou neznámou. Umění je v roli prostředníka, který překonává propast mezi exaktní vědou a humanitními obory. Pomocí vizualizace se výtvarníci snaží nějak nanosvět zachytit. V kontextu s mezinárodní konferencí Euronanofórum 2009 proběhla první výstava pod příznačným názvem Nanodox, která odstartovala cyklus dalších. Zúčastnili se jí zahraniční a čeští umělci. Diváci tak mohli současně zhlédnout hned několik velmi zajímavých výtvarných výstupů již etablovaných autorů jako je například: F. Díaz, J. Nepraš, A. Matasová, P. Kopřiva, I. Jůzová, M. Cais. Vedle nich se objevila jména začínajících umělců, jejichž tvorba představuje nadějnou budoucnost. Mezi ně patří skupina Amanita Design, V. Psočková, Z. Daněk, L. Čihařová, J. Mucka a další, včetně mne jako autorky videa Nanoskop (2009). Přípravena byla série tematických přednášek s předními českými vědci oboru nanotechnologií. Za zmínku také stojí ČVUTnano instalace objektu NanoTUBA Čestmíra Sušky, která byla od 5. 6. do 30. 6. umístěna v areálu Technické knihovny Fakulty stavební ČVUT v Praze. V rozměrné válcovité soše rozpoznáme uhlíkovou nanotubu. Také v tomto případě byl objekt opatřen inteligentním nanonátěrem, jako některá další díla. Pojem třetí kultura představuje živoucí organismus. Nanoskop je konkrétním příkladem kultury, která vzniká z interakce vědy a umění. Svět umění a vědy vedle sebe existují od počátku a větší či menší měrou se vzájem-

ně ovlivňují, i když jsou postaveny na diametrálně odlišných principech. Touha vidět okem neviditelné je velkou inspirací.

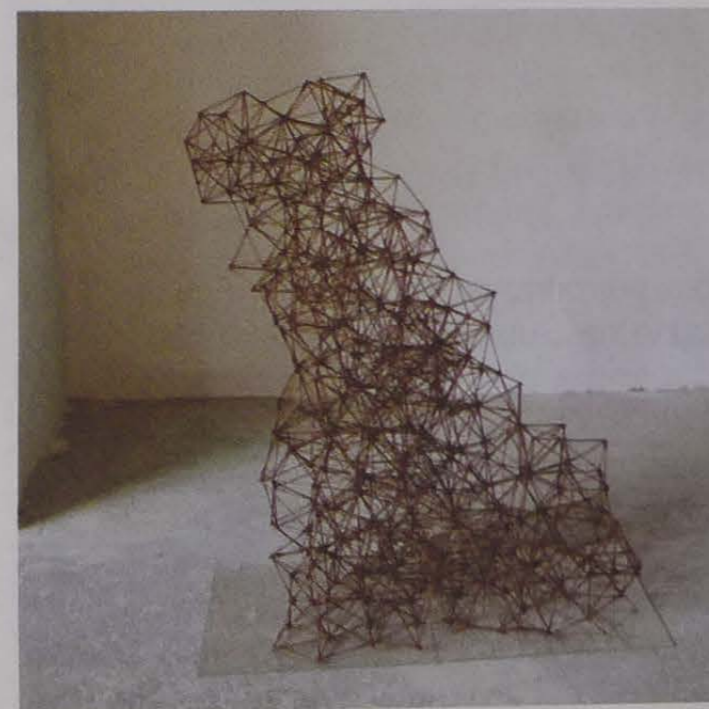
Ostatně to dokazuje i druhá výstava projektu s názvem Makronano, jejíž zahájení proběhlo v souvislosti s konferencí Prague Meetings on Macromolecules a 50. výročí založení Ústavu makromolekulární chemie Akademie věd ČR v Praze. Zázemí tohoto ústavu bylo útočištěm umělců už od 70. let, jejichž tvorba přesahovala a narušovala politické mantinely. Nyní tu vystavují umělci Zdeněk Daněk, Krištof Kintera, Amanita Design a je zde část instalace objektů Kurta Gebauera. Tuto expozici lze rozdělit na malířskou a sochařskou. Část malířskou prezentuje série obrazů malíře a ekologa v jedné osobě, Zdeňka Daňka, absolventa ateliéru malby profesora Zdeňka Berana na pražské Akademii výtvarných umění. Autor představil tzv. aktivní obrazy – aktivní proto, že použitý pigment obsahuje fotokatalický kysličník. V praxi to znamená, že obrazy mají detoxikační vlastnosti, čistí prostředí od UV záření a nečistot obsažených ve vzduchu. Pigmenty vznikly ve spolupráci s firmou Rokospol, která je vyvinula. Oproti Daňkovým monochromním obrazům v Doxu, jsou tyto barevné, a opět v nich nalezneme pro autora typický ekologický náboj. Sochařka Veronika Psočková tu na terase vytvořila instalaci figurálních soch pod názvem Dědova zahrada. Její realizace proběhla ve spojení s firmou Sympo, která se zabývá povrchovými úpravami tzv. inteligentními nátěrovými materiály. Takový nátěr je aplikován právě na jejich sochách, které jsou tak odolnější vůči vnějším vlivům. Metaforicky řečeno, stávají se

Milan Cais – Milan Kovář – Ondřej Kotrč, Hal 9000, 2004, plexisklo, led diody, rekvizita k baletu Nanopicture, choreografie David Stránský – Tomáš Rychecký, námět Tatabojs – Nanoalbum, 50 x 40 x 95 cm

Taťána Morová, Nanoskop, 2008-09, textil, video, smyčka, ø 140 cm

nesmrtelnými. V tvorbě těchto dvou autorů nalezneme podobný moment, kdy se oba snaží hmotu pozměněnou použitím technologie dostat do úrovně zlidštění. „Což je v podstatě podobný model, jakým lze nanoprostor také popsat,“ říká Saša Prokopová. Silné sochařské zázemí obhájuje Revolucionář No 5 Krištofa Kintera, který tluče hlavou do zdi. Do imaginárního světa počítačové hry, kterou vytvořila Amanita Design, diváka přenesou prazvláštní a záhadně vypadající objekty. Průvodcem na dobrodružné cestě do nanoprostoru je nakročný trpaslík Kurta Gebauera, který nataženým prstem ukazuje ten „správný směr“. Trpaslík je zažitým symbolem českých zahrádek, a to i když ho ve velkém množství odsoudíme jako kýč, solitér je snesitelný. Avšak pro tuto instalaci má ještě jiný význam, který nacházíme v řeckém slovu nanos – trpaslík. Ten malý velký mužik je přímou parafrází nanosvěta. Malý formou s duší vesmírných rozměrů. Nanoskop se rozloučí s Prahou, aby zlákal k toulkám fantastickou krajinou nanoprostoru diváky v Pardubicích. Poslední z cyklu výstav celoročního projektu bude výstava Eastnano, která proběhne u příležitosti otevření nové budovy Fakulty chemicko-technologické Univerzity Pardubice v Hradci Králové, kde má fakulta také zázemí.

Ať už se rozhodneme definovat nanotechnologie jakkoliv – vědou, která ji popisuje exaktní logikou, nebo intuitivním jazykem umění –, to není důležité. Je jedno, z jakého břehu se pozorovatel dívá, podstatou všeho je poznávat svět v jiném rozměru a kontextu věcí. Domnívám se, že Nanoskop otevřel nesmírně zajímavou diskusi. Klade si otázky, na něž nalezneme odpovědi až v budoucnosti. Je to jeden z prvních, smělejších kroků 21. století na neznámé cestě za poznáním.

Taťána Morová

◀ František Kyncl, Monostruktury, 1986, barevné špejle, 85 x 60 x 60 cm